

Nr. 9 (37)/ SEPTEMBRIE 2023

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Viața și activitatea lui George Barițiu. Perioada șederii la Brașov

Prof. Dumitru NOANE

George Barițiu este considerat întemeietorul presei românești din Transilvania sau părintele jurnalismului românesc din Transilvania, fiind primul gazetar român care se va intitula oficial redactor. Această titlatură și-a câștigat-o pe drept prin înființarea, la 12 martie 1838, la Brașov - unde se stabilise în toamna anului 1836 -, a „Gazetei de Transilvania” și transformarea, la 2 iulie același an, în „Foaia pentru minte, inima și literatura” a revistei „Foaia literară”, ambele publicații întemeiate împreună cu tipograful Ioan Gott.

Astfel, în acest an, se împlinesc 185 de ani de la apariția primului ziar politic al românilor ardeleni și a primei reviste pentru propășirea limbii și literaturii române. Esența orientării sale era îmbrățișarea tuturor problemelor vitale ale neamului românesc, văzute în mod permanent prin prisma unității sale culturale, politice și economice. Gazeta de Transilvania a apărut până în anul 1946, când a fost suprimată de comuniști.

După 41 de ani de activitate intensă - după cum se va vedea în paginile următoare -, în 1877 se va muta la Sibiu. Nici aici nu va sta departe de jurnalismul ce devenise esența vieții și muncii sale, astfel că, din 1 ianuarie 1868 până în 1889, va prelua conducerea proaspăt înființatei reviste „Transilvania” (155 de ani), foaia Asociațiunii Transilvane (ASTRA). În același timp, va întemeia la 1878 ziarul „Observatorul” (145 de ani) pe care îl va conduce până în 1885.

Despre numele lui George Baritiu

Numele Barițiu - scris și Baricz sau Baritz, după evoluția ortografiei în diferite vremuri - a avut o lungă și interesantă istorie, până să fie acceptat de către tatăl lui George Barițiu și chiar de acesta însuși. O istorie nu suficient de limpede însă și nici chiar George Barițiu nu a putut să o clarifice în mod definitiv și concludent, chiar dacă despre aceasta istorie a vorbit și în biografia încredințată la 1885 lui Corneliu Diaconovici¹. Aici afirmă că numele original al tatălui său, preotul Ioan, ar fi fost acela de Pop, el însuși numindu-se în biografie George Barițiu alias Pop, numele Barițiu fiind nume maghiar-croat, străin de familia sa, fiindu-i dat de către profesorii de la gimnaziul din Cluj pentru motivul că printre colegii săi se aflau prea mulți Pop, Popovici, Popescu. În realitate, adaugă Barițiu, aceasta nu era decât o metoda de deznaționalizare, schimbare și mai ales magiarizare a numelor și prenumelor la români, fiind frecventă în toate școlile ungurești². Privit în general, argumentul era într-adevăr real și concludent, susținut de

¹ George Barițiu, „Foi comemorative la serbarea din 12/24 maiu 1892”, Sibiu, 1892, 88p.

² Ibidem, p. 1-2.

numeroase cazuri similare. Tatăl lui George Barițiu, de asemenea, a purtat, în jurul anului 1810, o bună bucată de timp numele de Popovici, care nu reprezenta altceva decât slavonizarea numelui de Pop, un lucru foarte obișnuit în școlile ortodoxe prin care trecuse și preotul Ioan. Astfel, și tatăl lui a purtat în decursul vieții trei nume: mai întâi Pop, la casa părinților săi și la gimnaziul din Blaj, Baricz ca elev la liceul maghiar din Cluj, Popovici ca seminarist la Arad și ca tânăr preot la Jucul de Jos, și apoi din nou Barițiu ca preot la Petridul de Mijloc. El și-a păstrat însă numele strămoșesc de Pop, numindu-se Ioan Pop-Barițiu, numele oficial fiind Barițiu. George Barițiu, luptător de seamă a purtat și el acest nume pe care, după o muncă intensă de șase decenii, a izbutit să-l transforme în renume.

Studiile și activitatea pedagogică

George Barițiu s-a născut la 12/24 mai 1812 în casa preotului greco-catolic Ioan Pop Bariț, din comuna Jucul de Jos, comitatul Clujului. Înainte de a împlini 1 an, tatăl s-a mutat la Petridul de Mijloc, unde au venit pe lume frații scriitorului: Alexandru, Veronica, Leon, Iosif și Octavian. Astfel George Barițiu va copilări alături de plugarii și păstorii de pe Valea Hăjdatei, printre care se mișcau neconținut moșii de pe Arieș - ortacii răscoalei lui Horeaș meșteri iscusiți de fluier, ciubere - și minerii, în bună parte maghiari și germani, de la "băile" de fier și argint din Trascău. Ecurile răscoalei de la 1784 erau foarte vii în copilăria lui Barițiu, petridenii înșiși fiind părtați la unele acțiuni vitejești, iar la Trascău, peste apa Ariesului, castelele grofilor cunoscuseră urgia secuilor și a incendiilor. Felul în care a fost oprită mișcarea, nu a făcut decât să îndârjească și mai mult vechile porniri și mâni. Aceasta a fost lumea în care a făcut George Barițiu primii pași, o lume dominată de adânci amintiri istorice care îl puseseră de timpuriu în contact cu marile contradicții sociale și naționale ale Transilvaniei precum și cu cele două limbi, româna și maghiara, datorită conviețuirii locale.³ Una dintre cele mai neplăcute amintiri ale copilăriei gazetarului a fost legată de marea foamete din anii 1816-1817, despre care avea să scrie mai tarziu dureroase și relevatoare pagini care nu mai au nevoie de nici un comentariu: „În vara anului 1817, eram prunc trecut de 5 ani și-mi aduc aminte cum gemeau oamenii ruși de foame pe sub garduri și cum în moara bisericei se măcinau și coceni de cucuruz, cari, amestecați cu faina se prefăceau în mămligă și se împărțeau la sărăcimea frântă de foame”⁴. Urmând obiceiul timpului, la 6-7 ani, tatăl și bunicul său, Vasile cantorul, îl deprinseră cu cântările bisericești, despre care în anii maturității își va aminti cu mult haz.

În anul 1820, este înscris, împreună cu fratele său Alexandru, la școala maghiară din Trascău, nu departe de Petrid. Școala din Trascău era o școală elementară de gradul II, în care se învăța gramatica latina până la „sintaxă”(cl. II). De altfel, întreg învățământul se făcea în limba latina. În biografia din 1885, amintindu-și de începuturile sale școlare, bătrânul Barițiu se va lăuda cu vădită satisfacție, arătând că: „băiatul George învăța latinește cu atâta zel, încât ieșise primul între toți; pentru aceea a mâncat și vreo doua băței de la rivali, dintre care unii erau prea salbatici și nu sufereau ca un pui de (valah) să le ia locul lor”⁵. După terminarea școlii de la Trascău, în toamna anului 1824, Barițiu a urmat cursurile gimnaziului de la Blaj, unde a studiat 3 ani.

În 1827 Barițiu s-a îndreptat spre Cluj înscriindu-se la liceul romano-catolic al calugărilor piariști, unde avea să urmeze „humanioarele” și apoi facultatea de filozofie. El venise în capitala Marelui Principat al Transilvaniei la vârsta de 15 ani și va sta până la 19 ani vârsta potrivită pentru a înțelege și pentru a-și forma o concepție de viață. Clujul în care studia viitorul gazetar, era cel mai puternic maghiarizat oraș al Transilvaniei înconjurat de o atmosferă șovinistă copleșitoare, căci acolo se afla guvernul și Dieta Transilvaniei. În anii 1829-1830, Barițiu a urmat facultatea de filozofie în care se învăța cu cinci profesori, fizica, chimia, mecanica, metalurgia științele naturale, matematicile, istoria universală, filologia, filozofia și morală. Din 77 de studenți, Barițiu a fost singurul care a luat de la toți profesorii „*eminenta*”. Ceea ce n-a putut uita niciodată Barițiu - ca și Barnuțiu, de altfel -, școlilor maghiare din acea epocă a fost mai ales spiritul lor anti-românesc, școli „făcute (anume) spre a ne întuneca spiritele, a ne implanta dispreț chiar cătră noi înșine. A ne falsifica istoria și a-și bate joc de originea noastră”⁶.

În toamna anului 1831, tânărul studios se întoarce în „Mica Roma”, după o absență de patru ani, aducând cu sine o remarcabilă pregătire în domeniul literaturii universale, istoriei și filozofiei. Revenit la Blaj, George Barițiu va rămâne timp de 5 ani tocmai într-o vreme de mari primeniri și afirmări creatoare,

³ Vasile Netea, *Viața și activitatea lui George Barițiu*, Editura Științifică, București, 1966, p. 26.

⁴ Părți alese din istoria Transilvaniei, 1, p. 559; „Observatoriul”, nr 70, Sibiu, 188.

⁵ George Barițiu, *op. cit.*, p.2.

⁶ Scrisoare deschisă către M. G. Obedenaru, în „Transilvania”, 9, nr. 5, 1876, p. 49.

având astfel prilejul să se integreze într-o atmosferă de remarcabil entuziasm românesc. Aceasta mișcare intelectuală este dominată de ideile și inițiativele tinerilor profesori: S. Barnuțiu, T. Cipariu și I. Rusu. Ei vor fi inițiatorii și susținătorii săi în noua mișcare și cei ce vor pune pecetea definitivă pe formarea sa intelectuală și națională. Prin aceștia, Barițiu a cunoscut spiritul viu al limbii române și căile ascendente ale istoriei noastre⁷.

În vara anului 1834, student încă la teologie, George Barițiu accepta invitația negustorilor Ioan Jipa și Teodor Dsanly de a medita copii la limba latină și pornește pentru prima oară către orașul de la poalele Tâmppei, despre care nu știa prea multe. Ideea de a merge la Brașov li se părea blăjenilor o mare îndrăzneală, deoarece vechiul oraș li se părea fi un adevărat cuib de schismatici îndărătnici, meschini și periculoși. „Nici un profesor nu voi să meargă de frică să nu fie insultat pentru confesiunea sa”⁸. Ajungând la Brașov, gânditorul a rămas plăcut impresionat găsind aici o remarcabilă societate românească, fiind întâmpinat cu multă caldură și fără nici o urmă de resentiment confesional.

La 1 septembrie 1835, terminându-și studiile teologice - după ce învățase între timp pe cale particulară, limba franceză și își completase cunoștințele de germană -, Barițiu n-a urmat calea pentru care s-a pregătit ci, la îndemnul lui Bărnuțiu, a acceptat postul de profesor la catedra de fizică a liceului. Catedra nu o păstrează decât până în anul următor, când va părăsi Blajul luând calea Brașovului și, odată cu aceasta, însăși calea luptei pentru afirmarea politică a poporului român din Transilvania, fiind familiarizat în egală măsură atât cu problemele didactice și culturale cât și cu cele social-politice. Barițiu va rămâne veșnic recunoscător „Miciei Rome” pentru contribuția în formarea sa - cum avea să mărturisească în testamentul prin care lăsa Muzeului din Blaj „condeiul de aur” care îi va fi dăruit la împlinirea vârstei de 80 de ani -, fiindcă aici ”am învățat să rămân român și să scriu românește, patru ani ca școlar, patru ca seminarist la facultatea teologică și un an ca profesor”⁹.

În toamna anului 1836 George Barițiu se mută la Brașov, unde semnează un contract pe trei ani prin care se obliga să lumineze pe fiii brasovenilor, ”învățatura în limba românească, nemțească și latinească după un proiect de învățătura, care ni l-au făcut cunoscut și să așeze școala pe un temelie pe care următorii mai cu înlesnire să poată zidi învățăturile după un metod mai nou ... fără să dea cineva vreo mutare lucrării dumnealui”¹⁰.

Orașul de la poalele Tâmppei era, în acea perioadă, cel mai important oraș al Transilvaniei ca număr de locuitori după Cluj. George Barițiu va rămâne aici timp de 42 de ani, unde se va și căsători la 13/25 aprilie 1841 cu Maria Velisar, fiica unei văduve de negustor¹¹.

La 1 octombrie va deschide porțile școlii din Cetate a cărei conducere i se încredințase. Școala nu avea decât trei clase cu doisprezece elevi, însă numărul acestora s-a dublat până la sfârșitul anului datorită entuziasmului și prestigiului lui Barițiu. Cu prilejul examenului de sfârșit de an George Barițiu anunța pentru anul următor înființarea clasei a-IV-a precum și programa analitică stabilită pentru noua clasă. Programa unică până atunci în învățământul românesc din Transilvania, care a provocat un mare entuziasm în rândul brasovenilor, dar era privită sceptic de Timotei Cipariu viitorul președinte al Astrei, care, îndată după citirea ei, nu s-a sfiit ca din Blaj, la 11/23 noiembrie, să-i scrie: „Programa... prea multe făgăduiește decât un om, în orice timp să poată îndeplini. Judec eu și alți prieteni ai dumitale, vezi să nu faci impresie rea voind să faci bună”¹². Însă impresia pe care o făcea Barițiu nu era deloc rea dimpotrivă, prin inițiativele și rezultatele sale, a izbutit să ridice prestigiul școlii românești din cetate și să determine peste 12 ani, înființarea mult așteptatului liceu românesc de la Brașov. În anul școlar 1837/1838, conform programului anunțat, gânditorul deschise și clasa a 4-a. În primăvară, la 1 aprilie, după plecarea lui Precup la Craiova, și-a adus un nou colaborator, care avea să se impună în literatura română prin Marșul revoluției de la 1848, acesta fiind Andrei Mureșanu. care va sta alături de Barițiu până în 1840. După patru ani de activitate didactică la Brașov, George Barițiu a reușit să dovedească atât prin spiritul de organizare cât și prin alcătuirea unei programe analitice progresiste, că este un excelent om de școală

⁷ Vasile Netea, op. cit. p.39.

⁸ „Observatorul”, nr. 47-64, 1879.

⁹ „Tribuna”, nr. 91, 25 aprilie/7 mai, Sibiu, 1883.

¹⁰ George Barițiu, op. cit., p. 11-12

¹¹ Ibidem, p.12. Din căsătoria lui Barițiu cu Maria Velisar s-au născut nouă copii, dintre care patru au murit în primii ani ai vieții, iar cinci i-au supraviețuit (un fiu, publicistul Ieronim Gh. Barițiu [1848-1899] și patru fice: Victoria, Aurelia, Maria, Octavia).

¹² Vasile Netea, op. cit. cf. „Tribuna poporului”, nr. 4, Arad, 1903.

mai presus de toate dreptul la limba și cultura națională, aratând ca luminarea neamului românesc în limba lui prin școli, cărți, gazete, e un drept care nu poate fi călcat în picioare. Consideră ca Românii nu mai pot fi deznaționalizați acum când se trezesc popoarele lumii¹³. Preocupat din ce în ce mai mult de activitatea publicistică, activitate care timp de opt ani se desfășurase în paralel cu cea didactică, la 1 august 1845, amenințat și de o boală gravă, gânditorul s-a văzut nevoit să părăsească învățământul, dedicându-se exclusiv foilor și problemelor sociale obștești.

Plecarea sa de la conducerea școlii din Cetate nu înseamnă și retragerea de la catedră, nu însemna și abandonarea preocupărilor școlare, fiindcă el va rămâne unul dintre cei mai vehemenți susținători ai inițiativei de a înființa un liceu românesc la Brașov. Inaugurarea cursurilor acestuia avea să se facă, la 1 octombrie 1850 cu un număr de 302 elevi. Primul director propus de George Barițiu a fost Gavril Munteanu, iar la 26 septembrie prin donațiile și sacrificiile eforiei unite, se cumpăraseră terenul necesar construirii liceului. La inspectarea terenului au participat reprezentanții autorităților, împreună cu delegații celor două parohii, în frunte cu George Barițiu, care a avut onoarea de a face a doua săpătură după bătrânul negustor Vasile Lancea, în vârsta de 72 de ani, tot el fiind precursorul și principalul înfăptuitor al acestei mari biruințe românești¹⁴. Concepția pedagogică a lui Barițiu, în linii generale, este rezultatul ideologiei sale iluministe, preocuparea sa esențială fiind transformarea școlii pe baza raționalistă într-o puternică armă de afirmare și emancipare socială și națională.

Activitatea de ziarist

Încercările de a da Transilvaniei o publicație periodică au eșuat, timp de cincizeci de ani, existând nu mai puțin de zece încercări care - datorită opoziției Guvernului feudal transilvănean și a Curții din Viena -, nu au avut succes, refuzându-se astfel românilor unul dintre cele mai puternice mijloace pentru promovarea culturii și a conștiinței naționale. Cu totul altul a fost însă destinul inițiativelor sașilor - care au primit încă de la 1783 autorizația de a edita ziarul „Siebenburger Zeitung” la Sibiu -, sau ungarilor - care au primit permisiunea în 1790, să tiparească, tot la Sibiu, publicația „Erdeéy Magyar Hirvivő” (Curierul maghiar din Transilvania), iar în 1825 la Cluj, ziarul „Hazai Hiradó” (Vestitorul patriei)¹⁵.

Temeliile presei române se vor pune abia în anii 1837-1838 odată cu înființarea foilor de la Brașov, a căror apariție se leagă de numele lui Ioan Barac și George Barițiu, sprijiniți din punct de vedere financiar de negustorul R. Orghidan și tipograful Ioan Gott. Drumul până la izbândă a fost desigur lung și lipsit de rezultate imediate, bogat însă în învățăminte politice și caracteristic pentru puterea de perseverență a luptătorilor transilvăneni. În 2 ianuarie 1837 apare „Foaia Duminicii”. Cheltuielile pentru primul număr au fost suportate, în egală proporție de către negustorii Rudolf Orghidan și Demetriu Marin, iar după aceea numai de către Orghidan. Acesta nu se considera numai proprietarul ci și mentorul său. Însă redactorul publicației era Ioan Barac, chemat să călăuzească și să lumineze paginile. În primul semestru datorită noutății și speranțelor ce se puneau în ea, „Foaia Duminicii” a atras peste 800 de abonați. Însă publicația nu era pe placul cititorilor rămânând în al doilea semestru doar 150 de abonați. Acest fapt determină încetarea apariției acesteia la 25 decembrie 1837. Negustorul își dăduse seama că Barac nu era potrivit pentru munca de redactor încă din iunie și i se adresează lui George Barițiu pentru a întemeia împreună altă publicație. Noua foaie deși nu avea autorizație, a apărut totuși la 3 iulie 1837 traducând informații politice. La 10 iulie, după încă un număr „Foaia de săptămână” își suspendă apariția în așteptarea sslobozeniei”, însă lui Orghidan, după relatarile lui Barițiu “fiindu-i greață de atâtea formalități, s-a retras din combinație”¹⁶. În scurtul episod al apariției acestei foi, George Barițiu, este remarcat și de Ioan Gott, în a cărui tipografie se tipăriseră ambele foi ale lui Orghidan. La 25 decembrie 1837, când proprietarul, profund decepționat, încetează finanțarea pentru „Foaia Duminicii” - după o înțelegere cu George Barițiu -, Ioan Gott o ia asupra lui schimbându-i numele în Foaie Literară. Aceasta publicație apare de la 1 ianuarie și până la 25 iunie 1838. Realizatorul publicației nu se va mai intitula „traducător al articolelor”, așa cum se numise Barac, ci redactor, acesta fiind titlul sub care, va fi cunoscut de acum înainte pentru cititori. Barițiu s-a arătat din primul moment un iscusit cunoscător al psihologiei și așteptărilor publicului cititor. El știa că, pentru a dura noua publicație trebuia să fie citită de „mai multe plase de oameni”, cuvânt sub care se înțelegeau diversele generații și categorii sociale așa încât, chiar de

¹³ Ioan Agârbiceanu, “Carturari Români”, Anul al 27 lea nr 242, 1937, p. 56-68.

¹⁴ Netea Vasile, op. cit. p. 64-68.

¹⁵ Netea Vasile, op. cit. p. 84-86.

¹⁶ „Observatoriul”, 1885, nr. 36.

la început, sub forma unor scrisori adresate redacției, în realitate scrise de el însuși, a căutat să pună pe exonerții acestor categorii față în față exprimându-și fiecare preferințele, pentru a arata că „Foaia literară” era menită să satisfacă cu energie năzuințele tuturor „plaselor”. George Barițiu urmărea să atragă, cât mai mulți cititori pentru încă două foi ce urmau să apară în curând. Într-adevăr, la 12 martie 1838, Ioan Gott primește autorizația pentru apariția „Gazetei de Transilvania”, iar, la 2 iulie același an, „Foaia literară” adoptând numele revistei nemțești a lui Gott, se va transforma în „Foaia pentru minte, inima și literatura”. George Barițiu va reveni asupra programului, înfățișând într-o lumină mult mai concludentă scopurile urmărite de periodicele sale. Formula căutată se va reliefa abia acum și, în decursul vremii, ea va fi completată mereu și adaptată împrejurărilor politice și culturale ale Transilvaniei. Însă esența orientării sale va rămâne aceeași: îmbrățișarea tuturor problemelor vitale ale neamului românesc, văzute în mod permanent prin prisma unității sale culturale, politice și economice¹⁷.

„Gazeta de Transilvania” a fost prima foaie politică a românilor transilvăneni care va urmări cu luciditate și consecvență interesele poporului român. Barițiu deși prezenta cititorilor un ziar politic, insista îndeosebi asupra importanței limbii și literaturii, acestea fiind calea cea mai „ușoară și mai scurtă” pentru renașterea unei nații, asupra necesității ridicării nivelului științific al școlilor românești și a dezvoltării gustului de citit. După cum afirma tânărul redactor „mântuirea nu ne poate veni decât de la propriul nostru spirit, din energia și din munca noastră”. Programul ziaristic al lui George Barițiu nu se deosebea deci de programul său didactic, inspirat și el din aceeași necesitate a luminării și emancipării, reprezentând o direcție unică, statornică și fecundă.

În foile sale sunt tipărite adeseori poezii scrise peste munți, articole și corespondență care nu puteau apărea în Moldova și Muntenia din pricina cenzurii¹⁸. Tânărul redactor evita cu grijă precizările politice, care ar fi putut amenința existența publicației, ferindu-se astfel de cenzura lui Metternich. Aceeași precauție a arătat-o Barițiu și în elaborarea programului pentru „Foaia literară”, deși o desfășurare de principii culturale s-ar fi putut încerca aici cu mai multa ușurință și cu mai puțin risc. Barițiu a plecat la drum înfruntând toate riscurile, considerându-și articolele și notele din primele șase luni numai ca simple „cercări” ca o pregătire atât pentru public cât și pentru sine însuși. În primele șase luni el a purtat singur greutatea ambelor gazete la care se mai adăugau și greutățile școlii însă după venirea lui Andrei Mureșanu, „planul redacției s-a schimbat”.

Cu trecerea anilor orientarea sa va deveni însă din ce în ce mai clară și mai energică, dedicându-se cu precădere „plaselor mai puțin cultivate”. Orientările programatice ale lui George Barițiu se inspirau din dorința de luminare a poporului, din setea de afirmare a spiritului românesc din revendicările sociale și naționale ale neamului, din necesitatea mobilizării elementelor luptătoare atât în domeniul cultural cât și în cel politic¹⁹. Încă din primul an, pentru știrile și faptele locale, Barițiu și-a asigurat corespondenți permanenți în principalele localități transilvănene și bănățene: Sibiu, Blaj, Cluj, Arad, Deva, Baia Mare, Reghin, Hunedoara, Borsec, Zalău, Roșia, Miercurea, Aiudul Mare, Sf. Gheorghe, Odorhei, Turda, Făgăraș, Timișoara, Lugoj. Iar peste munți avea astfel de corespondenți la București, Craiova, Roman și Iași. În anul următor numărul acestora va spori și mai mult, iar în anul 1841 redactorul spunea cititorilor săi că-și culege informațiile din peste 30 de jurnale²⁰.

Una din piedicile întâmpinate de tânărul redactor era cenzura. Materialul destinat publicității trebuia, în prealabil, prezentat cenzurii brașovene, aceasta având să decidă asupra apariției tuturor articolelor, notelor și informațiilor propuse de redacție. Se cenzurau chiar și dările de seamă despre spectacole artistice sau despre examenele școlare. Severității i se adăugau apoi nenumarate ingerințe și lovituri piezișe. Cea mai frecventă dintre ele era reținerea articolelor până când acestea își pierdeau actualitatea. La fel de apăsătoare și nedreaptă era și cenzura în legătură cu discuțiile și polemicile pe care le întreținea Barițiu cu ziarele ungurești sau săsești. Datorită intervenției cenzurii, redactorul român era pus deseori în situația de a nu putea duce o discuție până la capăt sau de a nu-și putea expune toate argumentele. Combatând cu energie toate aceste ingerințe, George Barițiu s-a manifestat în mod permanent ca un dușman impecabil al cenzurii și un apărător consecvent al libertății presei, afirmând într-un articol din anul 1842. „Acele staturi și popoare care nu cutează a ieși la lumină cu treburile

¹⁷ Radu Pantazi, Viata si ideile lui George Barițiu, Studiu introductiv, Editura stiintifica Bucuresti, 1964. p. 11-13.

¹⁸ Ion Agârbiceanu, "Carturari Români", nr 242, p. 56-68.

¹⁹ Vasile Netea, op. cit. p. 98-99.

²⁰ "Gazeta de Transilvania", nr. 8, 19 februarie, 1839.

publice trebuie să piară. Publicitatea este acea atmosferă, întru care și prin care viază adevărata libertate”²¹.

Una dintre principalele preocupări ale lui George Barițiu a fost ridicarea numărului abonaților, gândindu-se, chiar de la început, că la atingerea numărului de 1000 de abonati ar putea introduce pagini speciale chiar și suplimente, așa cum i se cereau pentru femei²². Pentru expedierea foilor, pentru înscrierea de “prenumerați” și încasarea abonamentelor, se servea de agențiile de poștă și de consulatele austriece, de marile librării din București și Iași, de colectanții recrutați dintre prietenii săi personali și dintre colaboratori. Redactorul oferea tuturor un comision de 5% pentru osteneală, însă cei mai mulți dintre colectanți nu se angajau pentru profitul financiar ci, în primul rând din dragoste pentru răspândirea scrisului românesc. Dealtfel era o onoare să fii colectant de-al lui Barițiu și cine își pierdea această calitate, chiar și pentru insuccese în funcție se simțea dezonorat.

Tot atât de larg a fost și cercul colaboratorilor literari ai lui Barițiu, care, ca și colectanții și corespondenții au fost recrutați de pe ambele laturi ale Carpaților. Gazetarul a cultivat cu neobosită stăruință toate genurile de activitate ziaristică, alternând cu o uimitoare îndemânare articolul militant cu studiul științific sau cu reportajul evocator. George Barițiu a dat glas tuturor problemelor și chemărilor timpului său, identificându-se cu cele mai avansate aspirații ale poporului român. Cercetând calitativ, uneori chiar și cantitativ, scrierile acestuia, se poate constata că în foile sale, redactorul a pus accentul pe problemele social-politice, contribuția sa în această direcție fiind mult mai bogată decât în domeniul literar. De altfel, nu s-a sfiit să mărturisească încă din 1839, acest lucru, precizând într-o scrisoare către Paul Vasici ca niciodată “n-a avut chef” să fie “autor” al foii literare, în care se dezbateau probleme culturale și artistice, preferința sa îndreptându-se către “Gazeta de Transilvania”, foaia politica, aceasta înfatisând principala sa preocupare²³. Nimeniș în epoca pașoptistă. n-a avut o activitate mai largă și mai variată decât întemeietorul foilor din Brașov.

Deviza lui ziaristică, marturisită în programul „Gazetei de Transilvania”, a fost chemarea “Deșteaptă-te și tu române!”, făcută cu 10 ani înaintea apariției marșului lui Andrei Mureșanu, deșteptarea neamului său și așezarea alături de popoarele aflate în plin progres social, cultural și național. Foile lui George Barițiu se interesează mereu de viața națională din cele două Principate românești. Laudă pe boierii care sprijinesc limba, școala și cartea românească²⁴. În primii ani de existență ai „Gazetei de Transilvania” el s-a mulțumit să pună accentul pe informațiile cu caracter general și pe problemele economice, mai puțin susceptibile de interpretări subiective, pentru ca apoi, în mod treptat, pe măsura creșterii puterii de înțelegere a cititorilor săi și a dezvoltării vieii publice transilvănene, să devină un organ de luptă pentru interesele și idealurile românismului.

Pe temeiul ziaristicii românești-ardelene cu drept cuvânt se poate spune că George Barițiu a fost un deschizător de cale²⁵. Deși asupra activității publicistice a Redactorului s-au emis în decursul timpului numeroase aprecieri, nimeni n-a izbutit o cercetare completă asupra desfășurării ei, urmărindu-i pas cu pas atât etapele cronologice cât și realizările obținute.

Preocupări în domeniul cultural

Întorcându-se în Mica Romă după șederea la Cluj, George Barițiu era fascinat de teatru și de o vie dorință de a-l transplanta și în mediul Blajului. Cu dânsul veniseră de la același liceu încă șapte colegi care cunoscuseră și ei mișcarea artistică din capitala Transilvaniei. Astfel, în octombrie 1831 după deschiderea cursurilor de teologie se hotărâră să facă profesorilor și canonicilor o surpriză. În seara de lăsată secului îi invitaseră în sala de mese unde, după cum relatează Barițiu le prezentară „îmbracați iaca-așa, care cu ce aveam, o mica secătură compusă de mine”. La sfârșitul programului artistic tânărul autor împreună cu „artiștii” se aleseră, în loc de înfruntări, cum se așteptau, cu un „felicitarile d-lor”²⁶. Gânditorul transilvănean, la o vârstă destul de fragedă, a inițiat la Blaj, manifestându-se el însuși ca actor, ceea ce la București făcuse, cu câțiva ani înainte, un Ioan Heliade Radulescu sau un C. A. Rosetti; identitățile de aspirații dintre acești pionieri ai culturii naționale se vor constata, de altfel, din ce în ce mai

²¹ “Gazeta de Transilvania”, nr.24, 15 iunie 1842.

²² “Foaia pentru minte”, nr. 26, 24 decembrie, 1838.

²³ “Foaia pentru minte”, nr. 10, 1 martie, 1839.

²⁴ Ioan Agârbiceanu,; op. cit. p. 56-68

²⁵ Lupas, Ioan; Un capitol din istoria ziaristicii românești-ardelene, Sibiu, 1906. p. 5.

²⁶ “Transilvania”, nr. 11. 1878

des de acum înainte. Al doilea spectacol, organizat de George Barițiu, a avut loc de sărbătorile Crăciunului din 1832²⁷. Pentru unele reprezentări de la Blaj, Barițiu își încearcă condeiul în producții, care s-au pierdut, pentru că, după cum mărturiseste singur, din tot ce a scris, până la 25 de ani, nu i s-a părut nimic demn de reținut.

Mișcarea teatrală din „Mica Romă” n-a supraviețuit; după plecarea lui Barițiu la Brașov se stingea și flacăra care întreținea focul sacru, fiind informat printr-o scrisoare de Timotei Cipariu că episcopul a interzis reprezentările teatrale. Chiar și de la poalele Tâmpiei el a încercat să reaprindă acest foc însă voința lui Lemeni a rămas neschimbată.

Stabilit la Brașov, el n-a uitat de încercările teatrale de la Blaj și, în paralel cu învățământul, datorită entuziasmului și energiei sale, s-au pus bazele unei societăți de amatori de teatru. Vechea însuflețire a fost întărită și mai mult prin spectacolele văzute la București, în 1836, determinându-l să încerce și la poalele Tâmpiei ceea ce făcuse în Roma de pe Târnave. Brașovul, spre deosebire de Blaj, îl stimula prin artiștii și trupele ambulante germane care poposeau adeseori în acest oraș, oferind concerte și spectacole de dramă și operă. În contact cu spectacolele, Barițiu își descoperă vocația de cronicar dramatic, publicând în „Gazetă”, remarcabile aprecieri nu numai asupra jocului actorilor, ci și despre probleme de teatru²⁸, îndeosebi despre misiunea educativă a teatrului.

În luna decembrie activitatea trupei lui Kreibitz s-a intensificat și mai mult, jucându-se printre altele, opera „Montechi și Kapuleti”, prescurtare din „Romeo și Julieta” și „Maria Regina de Anglia”. Barițiu n-a lipsit la niciunul dintre aceste spectacole întărindu-și mai mult convingerea de a lupta pentru promovarea unui teatru românesc, astfel că, în paralel cu reprezentațiile germane la care asistaseră și foarte mulți români, sprijinit și de Andrei Muresanu, el a organizat o mică trupă de diletanți care, la 26 decembrie 1838, a doua zi de Crăciun, avea să înfățișeze în sala restaurantului „Langer” și o piesă românească, jucată de „artiști” români. La Brașov, mai ales la început, lucrurile se desfășurau însă mult mai greu decât la Blaj, fiindcă în acest oraș neexistând nici un gimnaziu, liceu sau seminar românesc, nu existau nici studenți așa încât Barițiu s-a văzut nevoit să facă apel la ucenicii și calfele din familiile de negustori, familii care numai „comedianți” nu voiau să-și vadă odrasele. „Cu tinerimea de sexul bărbătesc - povestește Barițiu -, ar fi mers oareșicum, dar cu cea de sexul femeiesc, o dată cu viața nu”. După nenumărate stăruințe, se găsiră totuși două familii care acceptară ca fetițele lor, deși nu aveau mai mult de 11 ani, să apară pe scenă alături de 5-6 „junișori”²⁹. În anii 1839-1840 s-au mai jucat încă două piese izbutind astfel să câștige simpatia publicului și a autorităților brașovene. Începând din 1840 diletanții români pătrunseseră și pe scenele maghiare și germane, pentru că după - spunea Barițiu - „acum începuse a se preface opinia oamenilor”. Prefacerea aceasta nu cuprindea numai admiterea pe scenele inaccesibile până atunci, ci, concomitent, chiar o colaborare între trupele artistice brașovene.

Nu se poate vorbi în acești ani de un teatru permanent cu un repertoriu variat ci numai de o mișcare de diletanți care înfățișa 2-3 piese anual ca să nu „obosească publicul prea mult”. Scopul lui Barițiu - urmărit și prin spectacolele de la Blaj -, era unitar, educativ și în același timp demonstrativ, pentru „a dezvolta și la românii de dincoace gustul pentru lectură și arte, dând totodată lumii ocaziune de a ni se auzi limba scrisă nu numai în sfintele biserici, ci și pe scenă, în lumea profană, caci până la tribună încă nu venise timpul”³⁰.

Dragostea românilor brașoveni pentru teatru, a devenit repede cunoscută în toate regiunile transilvano-bănățene, așa încât în primavara anului 1847 „Societatea Teatrală românească” din Lugoj se hotărî să organizeze o stagiune la Brașov cu intenția de a juca un repertoriu de 12 piese³¹. Ansamblul lugojean era format din 16 actori „bărbați și dame”, iar repertoriul era alcătuit în genuri de traduceri improvizate care nu au satisfăcut exigentul public de la poalele Tâmpiei, Barițiu fiind nevoit să intervină nu numai pentru a trezi la realitate pe actorii care prezentară piese „învățate rău, cântate...pe unde era de cântat...și mai rău”, ci pentru a sublinia „înfumurarea și cerbicia direcției de a nu voi să primească alte piese mult mai bine traduse ca ale ei și mult mai conforme trebuințelor publicului”³². Datorită

²⁷ Fanache, Maria; Preocupările lui G. Barițiu pentru un teatru românesc în Transilvania, Sibiu, 1969. p.14.

²⁸ „Gazeta Transilvania”, nr.15, 8 octombrie, 1838. Nr. 20, 12 noiembrie; nr. 21, 19 noiembrie.

²⁹ „Observatorul”, nr 47-64, 1879.

³⁰ Ibidem.

³¹ „Gazeta de Transilvania”, nr. 24, 24 martie, 1847.

³² „Gazeta de Transilvania”, nr. 81, 9 octombrie, 1847.

mediocrității spectacolelor, trupa din Lugoj a ajuns în pragul unui adevărat faliment după câteva săptămâni. Din cele 12 piese anunțate nu s-au putut juca decât cinci. Direcția trupei s-a văzut nevoită să accepte sugestiile gazetarului brașovean.

La Brașov se jucau atât piese de teatru din traduceri cât și românești. După revoluția din 1848 mișcarea diletanților va lua un nou avânt astfel că, în aceasta perioadă s-au jucat câteva comedii scrise de C. Negruzzi și V. Alecsandri - Muza de la Burdujeni (15 august și 16 octombrie), Creditorii și Piatra din casă (29 august 1852) -, curajul diletanților ridicându-se apoi, în 1857, până la Moliere (Bădăranul boierit) și Friedrich Schiller (Hoții)³³. În 1864, când prin Fanny Tardini și apoi, în 1868, prin Mihai Pascaly, iar în 1870 prin Matei Millo, se organizează în Transilvania primele turnee ale companiilor de teatru din România, ele au găsit la Brașov un public românesc cu o aleasă educație artistică și cu un gust rafinat care, prin participarea și entuziasmul său, a reușit să asigure artei românești triumful meritat. La originea teatrului românesc din Brașov și a educației acestui public, ca și la înființarea liceului, se află aceleași îndemnuri și aceeași neobosită luptă a lui George Barițiu. El va rămâne până la adânci bătrâneți un pasionat și iubitor de teatru, cu stăruitoare veleități de dramaturg. În 1890, numai cu trei ani înaintea morții, el va relua unele vechi proiecte de piese, scrise în 1865, pentru a le lăsa ca manuscrise Academiei Române.

Preocupări și idei în domeniul economic

Principala atenție a lui George Barițiu se îndrepta către necesitățile și soluțiile practice, îmbrățișând cu aceeași stăruință atât problemele agricole, cât și pe cele comerciale, industriale, de comunicații și credit. Aria de cercetare economică a lui Barițiu nu se mărginește numai la Transilvania, ci cu neabătută consecvență, el cuprinde și Principatele transcarpatine, ochii săi - ca și în problemele culturale -, fiind ațintiți în mod permanent spre București. În concepția lui Barițiu viața economică a Transilvaniei era indisolubil legată de schimbul cu Principatele, integrându-se în aceeași unitate și urmând același ritm. Larga sa înțelegere îi indica și importanța legăturilor cu țările vecine și îndeosebi cu Austria, Ungaria și Serbia, ca și cu întreg sud-estul european. Gânditorul nu separa problemele și nu pledează pentru un singur gen de activitate, ci urmărește cu luciditate independența domeniilor și raporturile concrete dintre cauze și consecințe. Barițiu schițează un îndrăzneț rechizitoriu împotriva sistemului economic feudal, denunțând starea înapoiată a agriculturii, nemulțumirea consumatorilor față de prețurile și calitatea manufacturilor, insuficiența mijloacelor de comunicație, lipsa de fabrici și de școli tehnice și industriale, eroarea exportului de materii prime care se puteau valorifica prin industriile locale și a importului de marfuri indicate a se produce în interior, insuficiența valorificare a bogățiilor naturale, criza financiară.

Redactorul își mărturisește convingerea că „nici un ram al vieții noastre sociale nu merită o mai mare luare aminte în zilele noastre decât comerțul și industria”³⁴. El ia în același timp o atitudine categorică împotriva breslelor care, pe deoparte, prezentau produse nesatisfăcătoare, iar pe de alta, împiedicau pătrunderea elementului românesc în domeniul meseriilor. Îmbrățișând atât interesele țărănimii iobage, cât și pe cele ale meseriașilor și muncitorilor, gândirea economică a lui Barițiu se concretizează într-o formulă dintre cele mai îndrăznețe: „pământ liber și muncă liberă”³⁵.

Gânditorul a luat atitudine și împotriva marilor proprietari de cai și a cărăușilor ce combăteau noile mijloace de transport, cât și împotriva cercurilor oficiale habsburgice care, din motive politice, voiau să întârzie cât mai mult introducerea căilor ferate în Transilvania³⁶. Ca și în discuțiile privitoare la navigația pe Dunare, Barițiu urmărea și prin intensificarea rețelei de căi ferate, consolidarea legăturilor Transilvaniei cu Moldova și Țara Românească și, totodată, introducerea acestora în circuitul feroviar european. Ideea introducerii drumului de fier în spațiul românesc, în concepția lui Barițiu, se unea și cu un intens plan de exploatare a bogățiilor autohtone și, în primul rând, a pădurilor, a sării, a vitelor mari, a oilor și caprelor și chiar a cărnii și laptelui, cu toate derivatele lor. El nu vedea însă în introducerea căilor ferate numai o condiție pentru prosperitatea economică a unei țări, ci și un element de afirmare a

33 Cf. Vasile Netea, Amănunte asupra acestor spectacole, în Arhiva Academiei Republicii Socialiste România, nr. 980, pp. 145-149.

34 “Gazeta de Transilvania”, nr. 39, 41, 1845.

35 Ibidem, 1847.

36 Olimpiu Boitos, Lupta lui G. Barițiu, în 1847, pentru introducerea căilor ferate în Transilvania., 1945 p.23- 25.

independenței și securității sale politice și militare. Însă vor trece mai mulți ani până când Transilvania va avea o cale ferată.

O atenție similară acordă Barițiu și problemei creditului și instituțiilor bancare. Pe lângă bănci el susținea și necesitatea înființării unor societăți de asigurare, arătând că „noi trăim într-un veac pozitiv, când oamenii vor să fie siguri de toate ale sale, de cinste, de avere, de sănătate, de viață”³⁷. George Barițiu prin lupta sa pentru ridicarea agriculturii, pentru intensificarea comerțului și meseriilor, a industriei, a învățământului tehnic și a exploatarea minelor, pentru desființarea breslelor, organizarea navigației pe Dunăre, introducerea căilor ferate pe întreg teritoriul românesc și popularizarea instituțiilor de credit, a fost în perioada prepașoptistă unul din principalii exponenți ai promovării relațiilor capitaliste, ai afirmării burgheziei române și ai susținerii unității și solidarității economice între toate provinciile românești.

Între 1850 și 1857, Barițiu, este secretar al asociației negustorilor români din Brașov. Una dintre principalele sale preocupări a fost aceea pentru înființarea unei tipografii românești și a unei fabrici de hârtie la Zărnești. George Barițiu ajunge „capitalist” din nevoia de a asigura familiei o sursă de subzistență, deoarece înlăturarea lui de la conducerea Gazetei de Transilvania și a Foi pentru minte, în februarie 1850, a avut repercursiuni materiale resimțite. Cu această realizare se pune capăt și monopolului feudal, reprezentat prin tipografia lui Gott și se asigurau totodată condiții mai favorabile tipăririi cărților românești. Imprimeriile statului și Societatea Academică Româna sunt și ele printre clienții fabricii de la Zărnești. În 1870 aceasta era considerată drept “cea mai mare și mai modernă instalație de acest fel cunoscută în Transilvania”³⁸. Începând din acest an, existența fabricii devine însă precară datorită concurenței. În 1876, cu toate eforturile lui Barițiu de a o salva, ea nu mai poate face față obligațiilor și e arendată comerciantului Ioan Velisariu. Războiul din 1877-1878, prin închiderea piețelor trans-dunărene o împinge la lichidare. Însă timp de 20 de ani fabrica de la Zărnești a fost o puternică afirmare a burgheziei industriale române, iar căderea ei se datora condițiilor generale ale vieții economice transilvănene, frânate puternic de politica austriacă, precum și lipsei unui capital satisfăcător care să poată suporta lupta inegală cu consorțiile străine.

Implicarea în viața politică

Gânditorul transilvănean a participat activ și la viața politică. Atât în anii premergători revoluției de la 1848-1849, cât și în decursul ei, Barițiu a dus o acțiune deschisă, consecventă pentru unirea Moldovei cu Țara Românească și pentru neatârănarea țărilor românești, ceea ce a atras asupra sa suspiciunea politiei austriece, precum și interzicerea răspândirii gazetelor sale în țările românești.

Ca multi din generația sa de luptători întreprinzi și temerari pentru izbânda revoluției de la 1848, George Barițiu a purtat o întinsă corespondență cu numeroși contemporani din Transilvania și celelalte țări românești, atât înaintea revoluției cât și după³⁹. În timpul revoluției de la 1848 din Transilvania, George Barițiu se încadrează în acea categorie a intelectualității române gata să servească poporul cu tot devotamentul. El și alți intelectuali cu aceleași convingeri salută cu entuziasm reformele menite să înlocuiască instituțiile feudale, să desființeze iobăgia, să acorde drepturi cetățenești egale tuturor locuitorilor țării, fără deosebire de naționalitate. A participat cu însuflețire la evenimentele din 1848, fiind vicepreședinte al mării adunări populare din 3/15 mai de pe Câmpia Libertății de la Blaj și a fost membru al delegației însărcinate cu prezentarea hotărârilor adunării în fața dietei de la Cluj⁴⁰. Barițiu nu se gândește numai la românii din Principatul Transilvaniei, ci și la românii din Moldova și din Țara Românească. Soarta românilor, scria el, se hotărăște la București, nu la Cluj sau la Pesta. Liderul pașoptist își da seama că una din problemele centrale ale revoluției este problema împroprietăririi țăranilor. De aceea, prin intermediul presei, George Barițiu ține partea țăranimii, adresându-se celor care se opuneau împroprietăririi: „Mai întâi au fost țăranii, apoi boierii și totii veneticii; mai întâi a fost poporul, apoi despuitorii lui”⁴¹. În cursul revoluției de la 1848 poziția gânditorului era departe de a fi limitată de o perspectivă politico-națională îngustă. Dimpotrivă, el vedea problemele anului 1848 în toată

³⁷ “Gazeta de Transilvania”, nr 3, 15, ianuarie, 1839.

³⁸ V. Netea, cf. Al Barbat, Fabrica de hârtie de la Zărnești(1852-1878), în “Studii și articole de istorie”, IV, 1962, p. 27.

³⁹ Ștefan Pascu, Iosif Pervain, Ioan Chindris, Titus Moraru, *George Bariț și contemporanii săi*, vol. I, Editura Minerva, 1973, p. 307-311.

⁴⁰ Radu Pantazi, op. cit. p. 14-17.

⁴¹ “Gazeta de Transilvania”, 1848, nr. 55, p. 226..

complexitatea lor, sesizând întrepătrunderea dintre problema națională și cea socială, îndeosebi cea agrară. El a luptat pentru o poziție înaintată și consecventă față de toate problemele ridicate de revoluție, fiind animat de ideile progresiste ale timpului⁴². Barițiu nădăjduia ca libertatea și egalitatea proclamate de revoluție vor duce implicit la realizarea idealurilor naționale ale popoarelor asuprite și la înfrățirea lor. Însă aceste speranțe au fost înșelate iar revoluția a fost înabusită.

Relativa destindere politică de după 1861 îi prilejuiește un nou moment de seamă în activitatea sa politică. George Barițiu este ales deputat "regalist" în dieta de la Sibiu din 1863-1864 și reprezentant al Transilvaniei în senatul imperial de la Viena. Are un rol important în elaborarea legilor de egală îndreptățire pentru românii din Transilvania, iar în senatul imperial denunță abuzurile comise în problema despăgubirilor plătite moșierilor pentru pământurile "urbariale". În această perioadă, reprezentanții românilor au reușit să obțină pentru prima oară majoritatea în dieta întrunită la Sibiu, putând vota mai multe legi privind egalitatea în drepturi a poporului român cu naționalitățile conlocuitoare, însă acest avantaj politic nu a durat mult. La 1 septembrie 1865, confirmându-se "bunavoința" împăratului, s-a desființat dieta de la Sibiu și odată cu lichidarea ei s-au anulat toate legile votate în sesiunile din anii 1863-1864. O nouă dietă, ce urma să se aleaga pe baza legii electorale din 1791, a fost convocată la Cluj în ziua de 19 noiembrie 1865⁴³. Diploma din 1860 și patenta din 1860 sunt suprimate și ele la 20 septembrie. În 1868 intra în vigoare "legea naționalităților", care nu recunostea în Ungaria (deci și în Transilvania care fusese înglobată acesteia) decât o singură națiune, cea maghiară. În articolele sale din primii ani ai dualismului, Barițiu a combătut, rând pe rând, legile de maghiarizare votate de parlamentul de la Budapesta.

Pentru o fațadă „democratică” a sistemului lor înrobitor, guvernantilor le era necesar un minim de aprobare din partea popoarelor, iar mijlocul găsit consta în continuarea activității dietelor. Acest fapt nu convenea guvernelor reactionare dar în cele din urmă ele reușesc să atragă "colaboracioniști"⁴⁴. George Barițiu și toți intelectualii progresiști transilvăneni refuză să colaboreze aplicând tactica „pasivismului”, adică boicotarea alegerilor dietale. La sfârșitul anului 1866, Barițiu, împreună cu Ioan Ratiu, obțin semnătura a 1.493 de fruntași ai intelectualității românești și înaintează la Viena un memoriu de protest împotriva „uniunii” cu Ungaria și a ștergerii autonomiei Transilvaniei. Cercurile reactionare din jurul curții vieneze, care sprijineau regimul absolutist, sunt pentru el o partidă cu "capete de hidră", care urmărește „să reînființeze și robia, adică iobăgia țăranilor și să-i asuprească cu o mulțime de dajdii grele”. Sunt „robitorii de oameni”, ale căror țeluri nu se vor realiza, deoarece "aceasta ar produce un rezel social"⁴⁵.

Contribuția lui Barițiu la înființarea și dezvoltarea „Astreii”

Încă din tinerețe Barițiu a militat cu stăruință pentru înființarea unei universități și pentru concentrarea intelectualilor români transilvăneni într-o asociație destinată să studieze limba și istoria națională, cultura, știința și artele și care, în același timp, să fie un puternic instrument pentru ridicarea maselor populare. Prima încercare de întemeiere a unei astfel de asociații se făcuse la Sibiu, prin Ioan Molnar-Piuariu, în anul 1795, dar a fost interzisă imediat după constituirea ei, deși în aceeași perioadă se înființaseră societăți similare săsești și ungurești la Sibiu și Târgu Mureș.

Vechea idee a lui Molnar a luat un nou avânt iar în 1852 susținătorii ei se împărțeau în două tabere. La 10 mai 1860, Șaguna înainta noului guvernator, prințul Lichtenstein, petiția pentru înființarea societății scrisă de Ioan Rațiu și semnată de 176 de intelectuali, cerând autorizația de a se ține la Sibiu o "adunare consultatoare". Scopul societății - se arăta în petiție -, era „lățirea culturii populare și înaintarea literaturii române, promovarea industriei și a agriculturii, afirmarea progresului"⁴⁶. Petiția a fost aprobată numai în anul următor și numai după ce guvernatorul a primit asigurarea că în societate, pentru a se evita „caracterul ei exclusiv românesc” vor fi primiți membri „de orice religie și nație"⁴⁷.

La 9/12 martie 1861 s-au adoptat statutele, alcătuite pe baza proiectelor prezentate de George Barițiu, Timotei Cipariu și Ioan Pușcariu. Pentru aprobarea statutelor a fost nevoie de încă șase luni.

⁴² Victor Chereșteșiu, Camil Muresan, Scrieri social-politice studiu și antologie, București 1962, p. 19.

⁴³ Vasile Netea, op. cit. 251-254.

⁴⁴ Radu Pantazi, op. cit. p. 20.

⁴⁵ "Gazeta Transilvaniei", 1850, nr. 21, p. 83-84; nr.22, p. 85-86.

⁴⁶ Vasile Netea, cf. Papiu-Ilarian, Viața, operele și ideile lui Georgiu Șincai, p. 83.

⁴⁷ Vasile Netea, cf. Actele privitoare la urzirea și înființarea Asociațiunii Transilvanene pentru literatura română și cultura poporului român, Sibiu 1862, pp. 1-7.

Președinte al „Asociațiunii” de la Sibiu a fost ales Andrei Șaguna, vicepreședinte Timotei Cipariu, iar secretar George Barițiu⁴⁸. Asociațiunea marchează și împlinirea unor idealuri culturale ale fruntașilor revoluției de la 1848, care au înțeles că lupta va continua, inclusiv pe câmpul roditor al culturii naționale⁴⁹. Barițiu, în calitate de secretar, va fi cel mai însuflețit exponent al „Asociațiunii” iar, în cele din urmă, însuși președintele ei (1888-1893). De numele lui se leagă elaborarea progra-mului și cristalizarea ideologiei „Asociațiunii”, ca și principalele ei manifestări și realizări. În concepția secretarului său general, „Astra” trebuia să tipărească manualele pentru școlile „poporale” și să studieze mijloacele și căile mai sigure pentru întemeierea, îmbunătățirea și perpetuarea acestora. În viziunea lui Barițiu își găseau astfel o largă cuprindere atât problemele pedagogice, cât și cele istorice, economice, etnografice, artistice și științifice, inițiindu-se astfel o puternică acțiune pentru cultură și progres. În anii următori, urmărind dezvoltarea relațiilor sociale și culturale transil-vănene, el va îmbogăți programul „Asociațiunii” cu noi și importante inițiative.

Aceeași atenție a arătat-o și problemelor de organizare ale „Asociațiunii”, și îndeosebi celor legate de pregătirea adunărilor generale, ce se țineau în fiecare an în alt oraș, manifestărilor artistice, expozițiilor, secțiilor științifice, despărțămintelor și publicațiilor ei, burselor pentru meseriași, elevi și studenți, precum și legăturilor cu alte societăți similare și îndeosebi cu „Societatea Academică Română” din București⁵⁰.

Datorită stăruințelor lui Barițiu adunările „ASTREI” au constituit prielnice ocazii pentru manifestare științifică și culturală, în cadrul cărora erudiți și cărturari ca Timotei Cipariu, Gavril Munteanu, Iosif Hodoț, Grigore Silaș, Iosif Vulcan, iar mai târziu Andrei Bârseanu, Vasile Goldis, Sextil Pușcariu, Octavian Goga, Ioan Lupas etc., au adus remarcabile contribuții la studierea limbii și istoriei naționale, a literaturii și a folclorului, a învățământului, agriculturii și industriei transilvănene, ridicând prestigiul științei românești și subliniind necesitățile și progresul poporului român⁵¹.

Din inițiativa și prin eforturile lui George Barițiu, la Brasov s-a organizat prima expoziție de industrie casnică românească pentru a se evidenția geniul creator al poporului român și varietatea îndeletnicirilor sale; totodată arăta existența în această perioadă a unui interes deosebit pentru folclorul autentic țărănesc.

La adunarea generală a „Asociațiunii” din 1862 au participat numeroși reprezentanți ai vieții intelectuale de la București, în frunte cu C. A. Rosetti și Al Odobescu, aceștia concretizându-și impresiile într-un amplu reportaj. La această adunare, la propunerea lui Barițiu, s-a hotărât să nu mai întârzie înființarea a încă trei secții de studiu, și anume: filologică, istorică și fizico-naturală, pentru a se da „ASTREI”, pe lângă caracterul ei popularizator, și acea organizare științifică menită să înlocuiască lipsa unei academii și universități românești⁵². O altă propunere a lui Barițiu - făcută la adunarea din 1862 -, a avut în vedere înființarea unei catedre de estetică pentru cultivarea artelor plastice⁵³.

Marea atenție a conducătorilor „Asociațiunii” a fost îndreptată în mod permanent spre masele largi ale poporului și spre intelectualii dornici de activitate culturală. Pentru realizarea acestui scop s-a hotărât, în 1868, înființarea revistei „Transilvania”, care sub conducerea lui George Barițiu, va deveni principala publicație istorică a românilor transilvăneni. De asemenea, în 1869, s-a hotărât organizarea „Astrei” în despărțăminte, constituite în cadrul unităților administrative existente. Scopul acestor despărțăminte era de a răspândi învățătura în toate direcțiile, fapt pentru care aveau să devină adevărate focare de activitate culturală și economică ale „Asociațiunii”. „Astra” a fost una dintre cele mai importante izbânzi ale românilor din Transilvania în domeniul cultural și, totodată, unul din cele mai eficiente mijloace de luptă ale fruntașilor generației pașoptiste pe frontul luptei naționale neîntrerupte din imperiul Austro-ungar⁵⁴.

⁴⁸ Ibidem op. cit. p 15.

⁴⁹ Pamfil Matei, *Astra și rolul ei în cultura națională*, p.18.

⁵⁰ Pamfil Matei, op. cit. p. 19.

⁵¹ Vasile Netea, op. cit. pag. 286.

⁵² Vasile Netea, cf. „*Revista Română*”, 1862, pp. 561-587

⁵³ „*Transilvania*”, nr.4, 1911, p. 321

⁵⁴ Pamfil Matei, op. cit. p. 32.